Федіна Наталія Василівна
доцент кафедри теорії права, конституційного та приватного права факультету №1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ В УКРАЇНІ

Державно-правовий розвиток сучасної України, що стоїть на шляху побудови демократичної, правової, соціальної держави, яка прагне втілити конституційний принцип визнання людини найвищою соціальною цінністю, чиї права і свободи та інтереси, визначаються діяльністю державної влади, а відповідно визначає коло найбільш важливих проблем конституційного права, в особливості питання реалізації Конституції України в частині забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Конституційно-правовий статус людини – це сукупність правосуб'єктності особи, його принципів, прав, свобод і обов'язків людини та їх гарантій.

Конституційно-правовий статус громадянина, крім вищезазначених елементів, включає також певний зв'язок між людиною і державою, із якого випливають додаткові права, свободи й обов'язки особи та їх гарантії.

Конституційна дієздатність – це здатність людини і громадянина своїми діями набувати для себе конституційних прав та свобод, та відповідно їх здійснювати, а також своїми діями створювати для себе конституційні обов'язки, самостійно їх виконувати, а отже і нести відповідальність за їх невиконання (наприклад, конституційний обов'язок сплачувати податки несуть особи, які реалізували своє право на працю або на підприємницьку діяльність).

Обсяг конституційної дієздатності визначається Конституцією України і не може бути обмежений, крім випадків, передбачених нею ж (ст. 64) [1].

Права і свободи людини і громадянина визнаються і гарантуються в Україні згідно із загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права і відповідно до Конституції України. Найважливішими серед міжнародно-правових документів є Загальна декларація прав людини (1948), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966), Конвенція про захист прав людини і основних свобод (1950). Україна вступила до Ради Європи, підписавши при вступі Конвенцію 1950 року, що зобов'язує державу застосовувати її з позиції Європейського права в галузі прав людини. Важливою подією стало прийняття Верховною Радою України 23 лютого 2006 р. Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини», відповідно до ст. 17 якого суди при розгляді справ мають застосовувати Конвенцію та практику Європейського Суду з прав людини як джерело права [2, с. 99].

Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина являють собою основоположні засади та ідеї, відповідно до яких здійснюється правове регулювання відносин між особою та державою.

Відповідно до Конституції України конституційними принципами правового статусу людини і громадянина є наступні:

- права і свободи людини і громадянина, закріплені Конституцією України, не є вичерпними;

- усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними;

- кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості;

- громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

- конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до

чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод [3, с. 26].

Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні грунтується на таких принципах:

1. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність (ст. 3 Конституції України).

2. Конституційний принцип рівноправ'я, який являє собою правило, звернене до держави, яка повинна протидіяти будь-якій дискримінації громадян з боку своїх органів.

3. Принцип невідчужуваності, непорушності та невичерпності основних прав і свобод (статті 21, 22, ч. 1 ст. 157 Конституції України).

4. Принцип єдності конституційних прав і обов'язків.

5. Принцип безпосередньої дії прав і свобод людини і громадянина (ч. 3 ст. 8 Конституції України).

6. Принцип невичерпності прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією України.

7. Принцип гарантованості прав і свобод людини і громадянина відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права [1].

Отже, проголосивши незалежність, Україна стала на шлях побудови власної правової держави і громадянського суспільства, закріплення конституційних засад розвитку прав та свобод людини та громадянина.

«Право» будь-якої держави – це фактично всеохопна сукупність прав і свобод людини і громадянина, яка найчастіше принаймні у європейській (романо-германській) правовій сім'ї виражена у системі правових норм, що регулюють в першу чергу поведінку кожної людини (у тому числі й громадянина) у суспільстві, а також – взаємовідносини суспільства та його державних та самоврядних органів управління з кожною людиною та людськими спільнотами (професійними, етнокультурними, віковими, політичними об'єднаннями) [4, с. 28].

Система конституційних прав людини і громадянина в Україні охоплює теоретично максимально всеосяжний спектр прав і свобод у виборі способів і засобів життєдіяльності кожної людини, що проживає чи перебуває в нашій країні. І це, безумовно,

позитивне надбання нашого суспільства. Однак практична реалізація та захист цих прав і свобод майже щоразу наштовхуються на значні перепони і перешкоди, що мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер та є підґрунтям для невирішених проблем у цій сфері [4, с. 29].

Конституція України у розділі ІІ «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» закріпила широкий спектр прав і свобод людини, а також загальні принципи та положення, які мають на меті визначити зміст гарантій і механізмів реалізації цих прав і свобод. Однак слід пам'ятати, що деякі норми Основного Закону України залишаються на сьогодні переважно декларативними. Це має своїм наслідком поширення правового нігілізму в суспільстві та породження недовіри громадян у спроможність держави належним чином забезпечити і гарантувати їх конституційні права. На підставі зазначеного особливої гостроти нині набуває проблема удосконалення існуючої системи конституційних гарантій прав і свобод людини в Україні. Конструктивне розв'язання цієї проблеми передбачає удосконалення існуючих юридичних механізмів закріплення та реалізації конституційних прав і свобод людини [5, с. 34].

В підсумку слід підкреслити, що закріплені в Конституції України права та свободи людини є реальним шляхом до побудови правової держави, усвідомлення її абсолютної цінності, піднесення особистості, забезпечення правового характеру взаємовідносин громадянина і держави. Але проблемою залишається формальність даних прав та свобод, їх відсутність на практиці. Існує нагальна потреба в перегляді законодавства, уникненні колізій, зміцненні авторитету держави у суспільстві, підвищенні правової культури громадян, усуненні нігілізму, розвитку механізму захисту прав та свобод людини та громадянина.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28.06. 1996 р.: (із змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

2. Конституційне право України: підручник. За ред.: В. П. Калісник, Ю. Г. Барабаш. Х.: Право, 2016. 416 с.

3. Кожан В.В Класифікація особистих прав людини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 35. Частина І. Том 1. С.24-27.

4. Сущенко В.М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Наукові записки*. 2012. № 129. С. 28-32.

5. Сидорук Ю.М. Механізми захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету.* 2013. Випуск 682. Правознавство. С. 33-35.

Чорнооченко Світлана Іванівна
професор кафедри цивільно-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВО НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина гарантується Конституцією України (ч. 3. ст 9) [1].

Відповідно до прийнятого у 2004 році Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [2], з урахуванням прагнення України увійти до єдиного європейського соціально-правового простору питання дотримання, охорони та захисту соціальних і економічних прав та охоронюваних інтересів людини набувають неабиякого значення.

У теперішній час діють міжнародні суди, до яких можуть подавати скарги індивіди щодо захисту своїх соціально-економічних прав. Але існує ряд проблем при реалізації права на судовий захист за даною категорією прав людини на міжнародному рівні. Перш за все, до них можна віднести недостатньо чітке врегулювання цих прав у міжнародних багатосторонніх конвенціях, відсутність в деяких регіонах спеціалізованих судів з